

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА І ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра кримінального права та криминології**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ СОЦІОЛОГІЇ**

Статус дисципліни	обов'язкова
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Освітня програма	Право
Форми здобуття освіти	денна та заочна
Мова викладання	українська
Форма підсумкового контролю	залік

Київ – 2024 рік

Розробники:

Вікторія БАБАНІНА, завідувач кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор
Євгеній ТАРАН, доцент кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат політичних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри кримінології та кримінального права
 Протокол від 19.09.2024 року, № 3.

Завідувач кафедри
 кримінального права та кримінології
 ННПП НАВС Вікторія БАБАНІНА

Схвалено науково-методичною радою НАВС
 Протокол від 20.09.2024 року, № 8.

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЄВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
 протокол засідання кафедри
 від _____. 202_ № __

протокол науково-методичної ради
 від _____. 202_ № __

Завідувач кафедри

Голова НМР

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
 протокол засідання кафедри
 від _____. 202_ № __

протокол науково-методичної ради
 від _____. 202_ № __

Завідувач кафедри

Голова НМР

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
 протокол засідання кафедри
 від _____. 202_ № __

протокол науково-методичної ради
 від _____. 202_ № __

Завідувач кафедри

Голова НМР

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом соціології є соціальне життя суспільства, закони і закономірності його функціонування та розвитку.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи соціології» є: формування у здобувачів вищої освіти знань про основні теоретико-методологічні парадигми сучасної соціології, зокрема уявлень про суспільство, його соціальну структуру, сутність і зміст складних соціологічних явищ та процесів, що відбуваються у сучасному суспільстві.

Опанування даною дисципліною дозволить здобувачам освоїти фундаментальні основи важливих знань, умінь та навичок підготовки і проведення конкретних соціологічних досліджень, сформуванню у майбутніх фахівців соціологічне мислення та культуру.

Предмет дисципліни – вивчення навчальної дисципліни є соціальне життя суспільства, закони і закономірності його функціонування та розвитку.

Пререквізити (Prerequisite): «Теорія держави та права», «Історія держави та права України», «Історія держави та права зарубіжних країн», «Філософія права», «Юридична логіка», «Конституційне право», «Юридична деонтологія».

Постреквізити (Postrequisite): «Міжнародний захист прав людини», «Міжнародне право», «Юридична психологія», «Кримінальне право», «кримінологія», «кримінально-виконавче право».

Опанування даною дисципліною дозволить здобувачам освоїти фундаментальні основи важливих знань, умінь та навичок підготовки і проведення конкретних соціологічних досліджень, сформуванню у майбутніх фахівців соціологічне мислення та культуру.

Завдання навчальної дисципліни – надання здобувачам вищої освіти можливостей осмислення основних теоретико-методологічних парадигм сучасної соціології; ознайомлення здобувачів з новітніми науковими та методичними досягненнями в галузі соціології; формування у здобувачів вищої освіти теоретико-методологічної бази наукового пояснення та розуміння закономірностей розвитку суспільства; розвиток у студентів здатності самостійного критичного мислення в процесі вивчення фундаментальних категорій загальної соціологічної теорії.

Перелік компетентностей відповідно до освітньої програми ступеня вищої освіти бакалавр. За результатами опанування навчальної дисципліни «Соціологія» фахівці освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 081 «Право» набувають інтегральні, загальні та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології..

ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності демократичного суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 13 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 14 Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 2 Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК 3 Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК 10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

Результати навчання:

РН 7 Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

Перелік знань, умінь, навичок:

➤ **знати:** основні поняття та категорії, що формують сучасну термінологію науки соціології; соціально-філософські передумови виникнення соціології; структуру соціологічної теорії; предмет, функції, принципи, методи, основні категорії та закони соціології; сучасний стан та перспективи розвитку соціологічних галузей; базові соціальні інститути суспільства: економіку та працю, сім'ю, релігію, владу та управління тощо; сутність, зміст і предмет соціології політики; джерела виникнення соціальних конфліктів та способи їх попередження і вирішення; особливості проведення соціологічних досліджень.

➤ **вміти:** аналізувати соціальні явища, події і процеси; давати оцінку соціальним явищам і процесам; використовувати категоріально-понятійний апарат загальної соціологічної теорії для аналізу сучасних соціальних подій, явищ і процесів; оцінювати функції соціальних інститутів в сучасному суспільстві; захищати інтереси особи, суспільства, держави, виконувати конституційні обов'язки, дотримуватися норм законодавства та вимагати цього від інших осіб.

➤ **навички:** публічних виступів, дискусій, проведення занять; логічного, критичного і системного аналізу соціальних процесів; уміння застосовувати набуті знання й вміння на практиці; самостійно проводити соціологічні дослідження, аналізувати та узагальнювати результати соціологічних досліджень».

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни		
	денна форма навчання (д/б та ксф)	заочна форма навчання (ксф)	
	Рік підготовки		
	1	1	2
Загальна кількість годин – 90 (для денної та заочної форми навчання)	Семестр		
	2	2	3
	Лекції		
	16 год.	16 год.	6 год.
	Семінарські		
	32 год.	32 год.	6 год.
	Практичні		
	Самостійна робота		
	42 год.	42 год.	78 год.
	Вид контролю		
	залік	залік	залік

3. Тематичний план

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	всього	у тому числі				всього	у тому числі			
		л	сем.	п.з	с. р.		л	сем	п.з	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Соціологія як наука про суспільство. Історія соціології	10	2	4		4	13	2	2		9
Тема 2. Соціологія особистості. Місце особистості у системі соціальних зв'язків	12	2	4		6	13	2	2		9
Тема 3. Соціальна девіація та соціальний контроль	10	2	4		6	9				9
Тема 4. Суспільство як соціальна система. Класифікація	10	2	4		4	13	2	2		9
Тема 5. Соціальна структура суспільства	12	2	4		6	9				9
Тема 6. Соціальні організації та соціальні інститути	10	2	2		6	9				9
Тема 7. Соціологія політики	6		4		2	9				9
Тема 8. Конфлікт як форма суспільних відносин	10	2	4		2	9				9
Тема 9. Сутність і типологія соціологічних	10	2	2		6	6				6
	Залік									
Усього годин	90	16	32		42	90	6	6		78

4. Плани семінарських занять

Тема 1. Соціологія як наука про суспільство. Історія соціології.

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття

1. Поняття соціології, її предмет, об'єкт та функції.
2. Теоретичні та соціальні передумови виникнення соціології. Класичний період її розвитку.
3. Історія розвитку соціології у країнах Західної Європи та США.
4. Історія становлення та розвитку соціологічної думки в Україні.
5. Рівні соціологічного аналізу.
6. Функції соціології та її завдання у вирішенні проблем реформування суспільства
7. Структура соціології.
8. Закони та категорії соціології.
9. Місце соціологія в системі суспільних і гуманітарних наук.

Тема 2. Соціологія особистості. Місце особистості у системі соціальних зв'язків.

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття

1. Сутність понять «людина», «індивід», «особистість».
2. Поняття особистості в соціології.
3. Типи особистості.
4. Основні теорії особистості
5. Система соціальних ролей. Рольова поведінка.
6. Сутність процесу соціалізації, її стадії та механізми.

Тема 3. Соціальна девіація та соціальний контроль.

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття

1. Сутність соціальної девіації.
2. Девіантна поведінка та її види.
3. Соціологічні теорії девіації.
4. Соціальний контроль. Його види та функції.
5. Поняття соціальної норми та соціального контролю.
6. Поняття і види девіантної поведінки.
7. Соціологічні теорії злочинності як девіантної поведінки.
8. Злочинність як соціальне явище.

Тема 4. Суспільство як соціальна система. Класифікація соціальних систем.

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття

1. Поняття суспільства та основні його ознаки.
2. Основні концепції виникнення суспільства.
3. Проблема типологізації суспільств.
4. Соціальна структура та її основні елементи.
5. Соціальні групи та соціальні спільноти.
6. Співвідношення понять «суспільство», «держава», «громадянське суспільство»
7. Генеза розвитку суспільства.
8. Індустріальне, постіндустріальне (інформаційне) суспільство

Тема 5. Соціальна структура суспільства.

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття

1. Поняття соціальної структури та її елементи.
2. Поняття та види соціальних груп.
3. Соціальні ролі і статуси.
4. Соціальні спільноти та їх види (за ступенем стійкості, за розмірами, за змістом).
5. Соціальні інститути (економічні, політичні, морально-культурні, у сфері сім'ї).
6. Класовий та стратифікаційний підхід до соціальної структури суспільства.
7. Соціальна стратифікація: поняття та види.
8. Соціальна нерівність, її функції та чинники.
9. Основні соціальні спільноти та прошарки сучасного українського суспільства.
10. Основні функції сучасної сім'ї. Типові норми традиційної та сучасної сім'ї.

Тема 6. Соціальні організації та соціальні інститути

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття

1. Визначення та класифікація соціальних груп.
2. Малі соціальні групи (ознаки, форми, структура, внутрішня взаємодія).
3. Етнічні спільноти. Етнос і нація.

4. Публіка та натовп (ознаки та різновиди). Габріель де Тард та Густав Леон.
5. Форми масової поведінки та організованого протесту.
6. Соціальні рухи (їх типологія, спрямованість та вплив на суспільство).

Тема 7. Соціологія політики.

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття

1. Предмет соціології політики.
2. Політична система суспільства; її структура, функції, принципи стратифікації.
3. Легітимність політичної влади в суспільстві та її ознаки.
4. Громадянське суспільство: сутність ідеї та перспективи його формування в Україні.
5. Електоральні теорії в соціології політики: теорія «раціонального вибору», «політичного поля», соціологічна та соціально-психологічна концепції.

Тема 8. Конфлікт як форма суспільних відносин.

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття

1. Поняття «соціальний конфлікт» та «юридичний конфлікт».
2. Співвідношення понять «конфлікт», «конфліктна ситуація» та «інцидент».
3. Критерії класифікації конфліктів та їх основні види.
4. Позитивні та негативні функції конфліктів.
5. Типологія конфліктів.
6. Основні об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення конфлікту.
7. Латентна та відкрита стадія конфлікту. Фази конфлікту.
8. Особливості розв'язання, попередження та профілактики конфліктів.

Тема 9. Сутність і типологія соціологічних досліджень.

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття

1. Соціологічне дослідження.
2. Основні етапи соціологічного дослідження.
3. Типологія соціологічних досліджень.
4. Особливості підготовки та проведення конкретно-соціологічних досліджень.

5. Головні етапи розробки програми соціологічного дослідження та її компоненти.
6. Програмування соціологічного дослідження.
7. Основні функції програми соціологічного дослідження.
8. Структура програми соціологічного дослідження. Вибірка в соціологічному дослідженні.
9. Звіт про проведення соціологічного дослідження.

5. Завдання для самостійної роботи

5.1. Підготовка мультимедійних презентацій

Підготувати мультимедійну презентацію на одну із запропонованих нижче тем:

1. Загальна характеристика науки соціології.
2. Співвідношення соціології з іншими науками.
3. Практичне значення соціології.
4. Закони та категорії соціології.
5. Комплексний підхід до пізнання соціальних феноменів.
6. Методи та функції соціології.
7. Що таке соціальна інженерія?
8. Ієрархічна структура особистості.
9. Рольова концепція особистості.
10. Теоретичні джерела соціології Е.Дюркгейма.
11. Розуміюча соціологія М.Вебера.
12. Соціологічна теорія В. Парето.
13. Німецька формальна соціологія (Г. Зіммель та Ф. Тьонніс).
14. Структурний функціоналізм у соціології (Т.Парсонс, Р.Мертон).
15. Конфліктологічні теорії Л. Козера та Р. Дарендорфа.
16. Символічний інтеракціоналізм Дж. Міда.
17. Причини девіації з позицій біологічних підходів
18. Пояснення девіантної поведінки теорією структурної напруженості
19. Позитивна девіантність як прояв творчої активності
20. Сутність понять: людина, індивід, особистість у структурі гуманітарних наук.
21. Соціальні якості людини.
22. Соціальна структура особистості.
23. Основні теорії особистості.
24. Теорія статусу та рольової поведінки.
25. Типологія статусів.
26. Характеристика ролей за Парсонсом.
27. Види соціальної поведінки за Мертоном.
28. Соціалізація особи.
29. Інститути соціалізації.
30. Основні ознаки суспільства.

31. Основні концепції виникнення суспільства.
32. Типологія суспільств за Дж.Ленські.
33. Типологія суспільств за Тоффлером.

Загальні методичні рекомендації:

Мультимедійна презентація містить текстові матеріали, фотографії, малюнки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, аудіо та відеофрагменти і анімації.

1. При оформленні мультимедійної презентації необхідно дотримуватися єдиного стилю подання інформації.

2. Всі слайди презентації повинні бути виконані в програмі Microsoft PowerPoint будь-якої версії в єдиному стилі.

3. Розмір файлу повинен бути не більш ніж 2Мб, кількість слайдів 10-15.

4. Має бути титульний, інформаційний та підсумковий слайди.

5. Титульний слайд повинен відображати тему презентації і хто її виконав (прізвище, ім'я, навчальна група, курс, факультет).

6. На підсумковому слайді вказується список використаних джерел та стислий висновок роботи.

7.Формат слайдів. Параметри сторінки: - розмір слайдів - екран; орієнтація - альбомна; ширина - 24 см.; висота - 18см.; нумерація слайдів з «1».

8. Формат видачі слайдів - «Презентація на екрані».

9. Оформлення слайдів: шрифти для використання: TimesNewRoman, Arial, ArialNarrow. Не дозволяється змішувати різні типи шрифтів в одній презентації.

10. Написання: звичайний, курсив, напівжирний; колір і розмір шрифту має бути підібраний так, щоб всі надписи чітко читати на обраному полі слайду.

10.У титульному і підсумковому слайді використання анімаційних об'єктів не допускається.

11. Слайди не переповнювати текстом.

12. Використовувати прості слова та речення.

13. Вимоги до інформації: науковість, логічність, доступність, однозначність, лаконічність, завершеність, достовірність, сучасність, достатність.

14. Недопустимість граматичних та інших помилок.

15. На одному слайді не рекомендується використовувати більш ніж 3 кольори: один для фону (світлий), другий для заголовку, третій для тексту.

16. Таблична інформація вставляється до слайду як таблиця текстового процесора MS Word або табличного процесора MS Excel. Але не слід використовувати таблиці з великою кількістю даних.

17. Діаграми готуються з використанням майстра діаграм табличного процесора MS Excel.

18. Надписи до ілюстрованого матеріалу повинні відповідати його змісту.

19. Файлу мультимедійної презентації надати ім'я та розширення ppt. Наприклад: Петренко А. С- petrenko_as.ppt або as_petrenko.ppt

Примітка: у презентації розміщувати тільки оптимізовані (стислі) високої якості зображення.

6. Індивідуальні завдання

Підготовка рефератів

Загальні методичні рекомендації:

Реферат (доповідь) оформлюється у вигляді письмової роботи в обсязі 5-7 сторінок. Представляється на папері та електронному носії.

Приблизна тематика рефератів, доповідей (відповідно до структури навчальної дисципліни):

1. Основні етапи становлення і розвитку соціології як науки.
2. Об'єктивістські та суб'єктивістські підходи до аналізу соціальної реальності: порівняльна характеристика.
3. Соціально-демографічна структура суспільства.
4. Поняття та ознаки соціальної групи.
5. Поняття та ознаки соціальної спільноти.
6. Співвідношення понять соціальна група та соціальна спільнота.
7. Соціально-класова теорія соціальної структури суспільства.
8. Девіантна поведінка молоді: причини, особливості.
9. Поняття соціальної організації.
10. Сучасна західна соціологія: багатоманітність концепцій соціологічних вчень.
11. Формальні та неформальні організації.
12. Бюрократія як соціальне явище.
13. Позитивні та негативні риси бюрократії за М. Вебером.
14. Соціальна взаємодія як основа соціального життя.
15. Проблеми соціалізації особистості в сучасному суспільстві.
16. Соціальні зміни: сутність, види, чинники.
17. Місце та роль соціальних інститутів у житті суспільства.
18. Соціальні інститути в системі соціальних зв'язків.
19. Типологія соціальних інститутів.
20. Функції та дисфункції соціальних інститутів в сучасному українському суспільстві.
21. Поняття суспільних відносин.
22. Маргінальні групи у соціальній структурі українського суспільства.
23. Соціальна нерівність, її природа і прояви в суспільствах різного типу.
24. Поняття соціальної взаємодії, основні теорії соціальної взаємодії.
25. Теорія соціальної дії.
26. Соціальні конфлікти: сутність, теорії та шляхи розв'язання.
27. Соціальні норми та їх роль в життєдіяльності суспільства.
28. Поняття соціологічного дослідження.
29. Типологія соціологічних досліджень.

7. Методи навчання та контролю

Під час освітнього процесу використовуються такі методи навчання: словесні, наочні, практичні, інноваційні. Методи контролю – усне та письмове опитування, практична перевірка, тестовий контроль тощо.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є такі:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

8.1. Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, семінарських та консультаціях, результати самостійної роботи осіб, що навчаються) рекомендується проводити за критеріями:

Завдання, задачі, роботи (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру;
- 60% - завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

8.2. Ситуаційні вправи, конкретні ситуації та інші завдання творчого характеру (% від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

- 60% - завдання виконано повністю і вчасно, висновки містять окремі недоліки, судження особи, що навчається не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте висновки містять окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Форми поточного та підсумкового контролю

Для ефективної перевірки рівня засвоєння здобувачами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни використовують наступні методи контролю:

- 1) метод усного контролю;
- 2) метод письмового контролю;
- 3) метод тестового контролю;
- 4) метод програмованого контролю.

Для перевірки рівня засвоєння здобувачами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни використовують наступні форми контролю:

1) **Поточний контроль успішності** – це систематична перевірка знань здобувачів, яка проводиться викладачем на поточних заняттях відповідно до розкладу та відповідно до силабусу. Поточний контроль здійснюється на кожному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота здобувачів щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

2) **Підсумковий контроль** – контроль навчальних досягнень здобувачів з метою оцінки якості освоєння ними програми навчальної дисципліни, що проводиться в період проміжної атестації у формі заліку. Мета підсумкового контролю – виявити засвоєння навчальної дисципліни в цілому, розуміння навчального матеріалу, взаємозв'язок змісту навчального матеріалу, логіку його засвоєння тощо.

8.3. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

8.3.1. Нормативне підґрунтя встановлення рейтингу компетентності здобувачів

Нормативним підґрунтям встановлення рейтингу компетентності є Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» формами організації освітнього процесу є: 1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи.

Розподіл балів, з яких формується рейтинг компетентності здобувача, відбувається між поточним контролем (60 балів) та підсумковим контролем (40 балів).

8.3.2. Рейтинг компетентності здобувачів з навчальної дисципліни

Рейтинг компетентності з навчальної дисципліни, що забезпечуються кафедрою включає *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) та *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи). Що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою.

Якщо здобувач виявляє бажання займатися науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу компетентності з дисципліни можуть бути зараховані *бали наукової роботи*. У разі зарахування додаткових балів за результатами наукової роботи загальний рейтинг компетентності здобувача з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів¹.

Якщо сумарний рейтинг компетентності здобувача складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

8.3.2.1. Рейтинг з навчальної роботи здобувача

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з *аудиторної роботи* (лекційні, семінарські заняття) і *самостійної роботи*.

Оцінювання компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне навчальне заняття та виставлення балів від 2 до 5 (табл. 1).

Таблиця 1

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)									Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
									залік або екзамен	
Мах 60%									Мах 40%	Мах 100%
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9		
6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	40	100

Важливо пам'ятати, що бали це не число, що отримуються в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження. Виставляючи бали, науково-педагогічний працівник має їх обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика оцінювання рівня компетентності здобувача

¹Тобто даний рейтинг є додатковим і у разі перевищення 100 бальної шкали зменшується на ту кількість балів якої перевищують. Наприклад, *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) – 55 балів, *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи) – 35 балів, *рейтингові бали за наукову роботу* – 20 балів, сума 55+35+20=110, *загальний рейтинг компетентності здобувача вищої освіти* - 100 балів.

Бал и	Критерій оцінювання компетентності
2 ²	<p>Незадовільний рівень компетентності. У здобувача відсутні знання навчального матеріалу або він відмовляється відповідати на запитання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Здобувач має <i>фрагментарні знання</i>, що базуються на попередньому досвіді. Не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст. Не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.</p>
3	<p>Достатній рівень компетентності. Здобувач має <i>базові знання</i> з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.</p>
4	<p>Добрий рівень компетентності. Здобувач має <i>грунтовні знання</i> навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямах впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.</p>
5	<p>Відмінний рівень компетентності. Здобувач має <i>системні знання</i> глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і в міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань</p>

²Здобувачу слід пам'ятати, що отримання зазначеного балу негативно впливає на загальний рейтинг компетентності і може привести до академічної заборгованості.

	державних програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів, а також наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Даний рівень компетентності передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. При відтворенні знань застосовує евристичний тип мислення.
--	--

Рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни, визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача, отриманого на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни та помноженого на коефіцієнт K_1 ($K_1=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середній бал здобувача визначається шляхом додавання усіх балів отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни, поділених на кількість відповідей здобувача з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)³. При визначенні середнього балу здобувача необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отримані здобувачем не менше як на 50% занять з навчальної роботи. У разі не виконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал здобувача менший 2,5 здобувач вважається таким, що має академічну заборгованість яку зобов'язаний ліквідувати шляхом відпрацювання тем програми навчальної дисципліни з яких не має відповідних балів.

8.3.2.2. Рейтинг з підсумкового контролю здобувачів

Відповідно до навчального плану підсумковий контроль із навчальної дисципліни «Соціологія», що забезпечуються кафедрою передбачений у формі заліку.

Підсумковий контроль із перевірки компетентності з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою складається письмово або усно за білетами підсумкового контролю які пропонуються здобувачу. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю здобувачів становить 40 балів.

Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість здобувачів у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць. Кількість питань в білеті підсумкового контролю з навчальних дисциплін визначається кафедрою з урахуванням специфіки дисципліни⁴.

³Наприклад, з дисципліни навчальним планом передбачено 5 семінарських та практичних занять. Для того щоб не мати академічної заборгованості здобувач має відповідати більше ніж на 50% занять тобто на 3 парах. Отже, виконуючи зазначену вимогу він працював на першому занятті і отримав 3 бали, на другому занятті він не підготувався і отримав 2 бали (які в подальшому пересклав на 4), на третьому занятті здобувач був відсутній з поважної причини, отримав «Н», яку в подальшому пересклав на 3 бали, на останньому – 4 бали. Середньоарифметичний бал складає загальна сума балів поділена на кількість оцінок $(3+2+4+3+4) \div 5 = 3,2$. Відповідно рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача буде $3,2 \times 12 = 38,4 \approx 38$.

⁴Наприклад, два теоретичних питання, одне практичне, одне питання з переліку питань що виноситься на самостійну роботу.

Оцінювання компетентності здобувача під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 2).

Рейтинг компетентності з підсумкового контролю здобувача визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача отриманого за кожне питання білету підсумкового контролю помножене на коефіцієнт K_2 ($K_2=40:5=8$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал здобувача з підсумкового контролю визначається шляхом додавання усіх балів отриманих за кожне питання білету підсумкового контролю поділених на кількість питань білету з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁵.

8.3.3. Рейтинг наукової роботи здобувача

За результатами семестрової наукової роботи здобувача його рейтинг компетентності з дисципліни може бути підвищений з урахуванням рівнів результативності такої роботи.

Рейтингові бали за наукову роботу здобувачів нараховуються з урахуванням рівнів результативності цієї роботи. Відповідні значення рівнів та додаткові бали визначаються згідно з таблицею (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика оцінювання рівня творчих досягнень здобувача

Результати творчої роботи здобувача	Рівень результативності та додаткові бали
Стаття у факультетському (інститутському) збірнику, призове місце на конкурсі наукових робіт здобувачів (здобувачів, студентів) факультету (інституту), приз за експонат на виставці здобувачських (студентських) робіт, доповідь на факультетській (інститутській) науковій конференції та ін.	I рівень, факультетський (інститутський) – 5 балів
Ті ж досягнення на заходах академічного рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, академічний – 10 балів
Ті ж досягнення на заходах міжвузівського рівня чи МОН, МВС декілька досягнень II рівня, участь у республіканських виставках, національних олімпіадах,	III рівень, міністерський, міжвузівський

⁵Наприклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів, за четверте 2 бали. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання заліку буде $((3+4+5+2):4) \times 8 = 28$. Або інший приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання заліку буде $((3+4+5):3) \times 8 = 32$. Або ще приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 4 бали, за друге 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання заліку буде $((4+5):2) \times 8 = 36$.

Результати творчої роботи здобувача	Рівень результативності та додаткові бали
отримання державного патенту, заявка на закордонне патентування.	– 15 балів
Статті в міжнародних збірниках та журналах, доповіді на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту.	IV рівень, міжнародний – 20 балів

8.4. Фіксація результатів компетентності здобувача

Для занесення результатів компетентності здобувача у відомість обліку успішності, залікову книжку здобувача використовується таблиця співвідношення між рейтингом здобувача та ECTS оцінками (табл. 4).

Таблиця 4

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Зараховано	A	відмінне виконання
85-89	Зараховано	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	Зараховано	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	не зараховано	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанцій

9.1. Під час проведення занять в очному (offline) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

інтерактивні, мультимедійні проектори, комп'ютери, планшети, інтерактивна дошка.

9.2. Під час проведення занять в змішаний (blended) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

доступ до дистанційних навчальних курсів дисциплін на офіційному вебпорталі НАВС через мережу Інтернет.

9.3 Під час проведення занять без очної складової в дистанційному режимі (on-line) за вибором викладача використовується:
 програмне забезпечення через мережу Інтернет.

10. Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Перелік контрольних питань формується відповідно до структури програми навчальної дисципліни і містить наступні питання:

1. Поняття соціології, її предмет, об'єкт та функції.
2. Теоретичні та соціальні передумови виникнення соціології. Класичний період її розвитку.
3. Історія розвитку соціології у країнах Західної Європи та США.
4. Історія становлення та розвитку соціологічної думки в Україні.
5. Рівні соціологічного аналізу.
6. Функції соціології та її завдання у вирішенні проблем реформування суспільства
7. Структура соціології.
8. Закони та категорії соціології.
9. Місце соціологія в системі суспільних і гуманітарних наук.
10. Сутність понять «людина», «індивід», «особистість».
11. Поняття особистості в соціології.
12. Типи особистості.
13. Основні теорії особистості
14. Система соціальних ролей. Рольова поведінка.
15. Сутність процесу соціалізації, її стадії та механізми.
16. Сутність соціальної девіації.
17. Девіантна поведінка та її види.
18. Соціологічні теорії девіації.
19. Соціальний контроль. Його види та функції.
20. Поняття соціальної норми та соціального контролю.
21. Поняття і види девіантної поведінки.
22. Соціологічні теорії злочинності як девіантної поведінки.
23. Злочинність як соціальне явище.
24. Поняття суспільства та основні його ознаки.
25. Основні концепції виникнення суспільства.
26. Проблема типологізації суспільств.
27. Соціальна структура та її основні елементи.
28. Соціальні групи та соціальні спільноти.
29. Співвідношення понять «суспільство», «держава», «громадянське суспільство»
30. Генеза розвитку суспільства.
31. Індустріальне, постіндустріальне (інформаційне) суспільство
32. Поняття соціальної структури та її елементи.
33. Поняття та види соціальних груп.

34. Соціальні ролі і статуси.
35. Соціальні спільноти та їх види (за ступенем стійкості, за розмірами, за змістом).
36. Соціальні інститути (економічні, політичні, морально-культурні, у сфері сім'ї).
37. Класовий та стратифікаційний підхід до соціальної структури суспільства.
38. Соціальна стратифікація: поняття та види.
39. Соціальна нерівність, її функції та чинники.
40. Основні соціальні спільноти та прошарки сучасного українського суспільства.
41. Основні функції сучасної сім'ї. Типові норми традиційної та сучасної сім'ї.
42. Предмет соціології політики.
43. Політична система суспільства; її структура, функції, принципи стратифікації.
44. Легітимність політичної влади в суспільстві та її ознаки.
45. Громадянське суспільство: сутність ідеї та перспективи його формування в Україні.
46. Електоральні теорії в соціології політики: теорія «раціонального вибору», «політичного поля», соціологічна та соціально-психологічна концепції.
47. Поняття «соціальний конфлікт» та «юридичний конфлікт».
48. Співвідношення понять «конфлікт», «конфліктна ситуація» та «інцидент».
49. Критерії класифікації конфліктів та їх основні види.
50. Позитивні та негативні функції конфліктів.
51. Типологія конфліктів.
52. Основні об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення конфлікту.
53. Латентна та відкрита стадія конфлікту. Фази конфлікту.
54. Особливості розв'язання, попередження та профілактики конфліктів.
55. Соціологічне дослідження.
56. Основні етапи соціологічного дослідження.
57. Типологія соціологічних досліджень.
58. Особливості підготовки та проведення конкретно-соціологічних досліджень.
59. Головні етапи розробки програми соціологічного дослідження та її компоненти.
60. Програмування соціологічного дослідження.
61. Основні функції програми соціологічного дослідження.
62. Структура програми соціологічного дослідження. Вибірка в соціологічному дослідженні.
63. Звіт про проведення соціологічного дослідження.

11. Рекомендовані джерела інформації

Основна

1. Горлач Н., Кремень В. Волович В. Соціологія : підручник. Київ : Центр навчальної літератури. 2019. 808 с.
2. Загальна соціологія : хрестоматія / упоряд., перекл. А. В. Фурман, В. С. Біскуп, О. С. Морщакова. Київ : Ліра-К, 2019. 354 с.
3. Підлісний М. М. Соціологія молоді : навч.-метод. посіб. Дніпро : Біла К. О., 2019. 92 с.
4. Соціологія : навч. посіб. / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко та ін. Київ : ДУТ, 2019. 235 с.
5. Соціологія : підручник / за ред. В. М. Пічі. 4-те вид, виправ. Львів : Магнолія, 2009. 293 с.
6. Теорія та практика соціологічних досліджень: соціологія та психологія : навч. посіб. / [упоряд.: Г. Б. Черушева, В. В. Турбан, В. В. Бушанський] ; за заг ред. Г. Б. Черушевої. Київ : Дельта, 2011. 85 с.

Додаткова

7. Болтівець С. Молодь як об'єкт ювенологічних досліджень. *Психологія і суспільство*. 2018. № 4. С. 94–106.
8. Ворона В. Академічна соціологія в Україні (1918-2018) : у 2-х т. Т. 1. Історія становлення та розвитку. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. 526 с.
9. Ворона В. Академічна соціологія в Україні (1918-2018) : у 2-х т. Т. II. Спогади інтерв'ю статті. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 345 с.
10. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. Київ : Наш формат, 2020. 448 с.
11. Гуменюк Л. Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності) : у 2-х т. Т. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2019.
12. Гвоздецька Б., Рюль В., Варга Н. Соціологія: методичні матеріали до самостійної роботи : навч.-метод. посіб. Ужгород, 2021. 111 с.
13. Ляшенко Н. О. Семке Н. М. Соціологія сім'ї : конспект лекцій у 2-х ч. Ч. I. Сім'я як соціальний інститут. Харків : НТУ «ХП», 2018. 96 с.
14. Пилипенко В. Соціальний діалог і трансформаційні зміни в Україні. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. 184 с.
15. Проблеми розвитку соціологічної теорії: Спільноти: суспільна уява і практики конструювання. *Проблеми розвитку соціологічної теорії: Спільноти: суспільна уява і практики конструювання* : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18–19 квіт. 2019 р.). Київ : Логос, 2019. 240 с.
16. Райт Е. О. Підходи до класового аналізу : колект. монографія. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 287 с.
17. Соціологія: теорії середнього рівня : навч. посіб. / [Н. В. Коваліско, Т. Д. Лапан, Н. Й. Черниш та ін.] ; за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського. Київ : Каравела, 2020. 356 с.
18. Соціологія. Навчальний контент (конспект або розширений план лекцій) з навчальної дисципліни для денної форми навчання. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 157с.

19. Титаренко О. О. Соціологія : навч. посіб. Київ : Дакор, 2020. 210 с.
20. Українське суспільство: що знаємо, чого не знаємо і чого уникаємо? Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. 152 с.
21. Методологія і методи соціологічних досліджень в Україні: історія та сучасні проблеми/ за наук. ред. В. С. Бакірова, Є. І. Головахи. Київ : Інститут соціології НАН України, 2017. 208 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon1.rada.gov.ua> – Законодавство України
2. <http://rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України
3. <http://www.president.gov.ua/> - Президент України
4. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
5. <http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України
6. <http://ww.ccu.gov.ua\uk\index> - Конституційний суд України
8. <http://www.scourt.gov.ua> - інформаційний сервер Верховного Суду
9. <http://reyestr.court.gov.ua/> - Єдиний державний реєстр судових рішень
10. <http://court.gov.ua/sudy/> - Судова влада України
11. <http://www.vru.gov.ua/> - Вища рада юстиції
12. <http://vkksu.gov.ua/> - Вища кваліфікаційна комісія суддів України
13. <http://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
15. <http://www.library.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія"
16. <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
17. <http://student.pp.ua/load> - Студентський портал України
18. <http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України
19. <http://ukr-pravo.at.ua/> - Правовий портал
20. <http://www.nbuv.gov.ua/nyub/journals.html>. - Наукова юридична періодика України
21. http://irbis-nbuv.gov.ua/info_law.html - Юридичні інформаційні ресурси
22. <http://jurconsult.net.ua/> - Всеукраїнський юридичний портал

Доцент кафедри

кримінального права та кримінології

Навчально-наукового інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат політичних наук, доцент

Свгеній ТАРАН

Завідувач кафедри

кримінального права та кримінології

Навчально-наукового інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

Вікторія БАБАНІНА